

Отримано: 12.10.2014 р.

Прорецензовано: 24.10.2014 р.

Прийнято до друку: 04.12.2014 р.

Дем'янчук О. І. Фінансовий потенціал регіонів України як базова основа їх стабільного економічного розвитку / О. І. Дем'янчук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол.: І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – Випуск 27. – С. 73–78.

УДК 336.26

JEL-класифікація: R13, H7

Дем'янчук Ольга Іванівна,

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту
Національного університету «Острозька академія»

ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЯК БАЗОВА ОСНОВА ЇХ СТАБІЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті проведено обґрунтування значення фінансового потенціалу регіонів України у їх стабільному економічному розвитку. Автором проведено групування регіонів України за питомою вагою валового регіонального продукту, визначено місце регіону за обсягом валового регіонального продукту та на душу населення. Використовуючи методику макроекономічних показників, проведено оцінку диференціації економічного зростання регіонів України на основі сформованого їх фінансового потенціалу, що виражений у результуючому показнику фінансово-економічної діяльності території – валовому регіональному продукті. Результатом дослідження є чітко визначені тенденції економічного розвитку регіонів України на основі їх фінансового потенціалу та причини поглиблення диференціації розвитку. Запропоновано органам місцевого самоврядування провести розробку тактичних програм стабілізації розвитку регіонів України.

Ключові слова: фінансовий потенціал регіону, економічний розвиток регіону, валовий регіональний продукт, коефіцієнт диференціації розвитку регіону.

Демьянчук Ольга Ивановна,

кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, учета и аудита
Национального университета «Острожская академия»

ФИНАНСОВЫЙ ПОТЕНЦИАЛ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ КАК БАЗОВАЯ ОСНОВА ИХ СТАБИЛЬНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

В статье проведено обоснование значения финансового потенциал регионов Украины в их стабильном экономическом развитии. Автором проведено группирование регионов Украины по удельному весу валового регионального продукта, определено рейтинговое расположение региона с точки зрения валового регионального продукта на душу населения. Используя методику макроэкономических показателей, проведено оценку дифференциации экономического роста регионов Украины на основании их сформированного финансового потенциала, который выражается в результативном показателе финансово-хозяйственной деятельности территории – валовом региональном продукте. Результатом исследования, есть четко определённые тенденции экономического развития регионов Украины на основании их финансового потенциала и причины углубления дифференциации развития. Предложено местным органам власти провести разработку тактических программ для стабилизации развития регионов Украины.

Ключевые слова: финансовый потенциал региона, экономическое развитие региона, валовый региональный продукт, коэффициент дифференциации развития региона.

Olha Demianchuk,

PhD, associate professor of Finance, Accounting and Auditing Department, The National University of Ostroh Academy

REGIONS FINANCIAL POTENTIAL AS A BASIS OF ITS STABLE ECONOMIC DEVELOPMENT

The article has substantiated the significance of the regions financial potential of Ukraine in its stable economic development. The author has grouped Ukrainian regions according to share of its gross regional product, determined the position of region in terms of gross regional product and per capita. The estimation of regional economic growth differentiation has been made in Ukraine on the base of the method of macroeconomic indicators and region financial potential which has been expressed in the resulting indicator of financial and economic activity of the territory – the gross regional product. As a result the tendencies of the regional economic development have been identified and the reasons of profound differentiation have been investigated. Elaboration of tactical programs of stable regions development in Ukraine has been offered.

Key words: region financial potential, region economic development, gross regional product, coefficient of region development differentiation.

Постановка проблеми. Наявність достатньої кількості фінансових ресурсів у регіонах України є передумовою формування потужного їх фінансового потенціалу та базовою основою забезпечення стійкого

економічного розвитку регіонів. Тому питання формування та нарощення фінансових можливостей регіону, а також підвищення ефективності використання наявних ресурсів набувають сьогодні особливої ваги.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фінансовий потенціал регіону є головним інструментом реалізації регіональної соціально-економічної політики регіону, що забезпечує їх стабільний розвиток шляхом сприяння розвитку виробництва, росту зайнятості населення, залученню інвестицій в економіку регіону та ін.

Питання дослідження теоретичного змісту формування та практичного значення у розвитку регіону категорії «фінансовий потенціал» приділяли увагу велика кількість провідних вітчизняних вчених. У працях Возняк Г.В., Боронос В. Г., Козоріз М.А., Шумської С.С. та ін., розкрито зміст фінансового потенціалу як соціально-економічної категорії, яка має важливі складові, які за умови їх ефективного використання забезпечують стабільний розвиток регіону [1, 9, 10]. У працях Каламбет С.В., Мельника П.В., Тарангул Л.Л. та ін. розкрито питання впливу фіскальної політики на формування та використання фінансового потенціалу регіону [6].

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування значення фінансового потенціалу регіонів України у їх стабільному економічному розвитку. Завдання дослідження полягають у проведенні групування регіонів України за питомою вагою валового регіонального продукту, визначенні місця регіону за обсягом валового регіонального продукту та на душу населення, оцінці диференціації економічного зростання регіонів України на основі сформованого фінансового потенціалу регіонів України, що виражений у результуючому показнику фінансово-економічної діяльності території – валовому регіональному продукті.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий потенціал регіону, з економічної точки зору, не можливо розглядати просто як сукупність певних окремих елементів. За своєю суттю, фінансовий потенціал регіону – це сукупна можливість господарюючих суб'єктів відповідного регіону в межах стійких економічних відносин формувати, розподіляти та ефективно використовувати наявні та потенційні фінансові ресурси для виконання органами місцевого самоврядування основної функції – забезпечення сталого соціально-економічного розвитку цього регіону. Ключовими компонентами якого є: можливість формування фінансових ресурсів, достатній їх обсяг, функціонування системи стійких економічних відносин між суб'єктами регіону та модель ефективного управління фінансовим потенціалом. Саме тому, фінансовий потенціал регіону є базовою основою підвищення рівня соціально-економічного розвитку регіону та забезпечення його стійкого фінансового стану.

Стійкий фінансовий стан регіону можна характеризувати його достатніми наявними фінансовими ресурсами які акумулюються у фінансовому потенціалі цього регіону, і забезпечують збалансованість між потребами регіону та його можливостями.

Використовуючи один із методів оцінки фінансового потенціалу регіону – оцінку з використанням макроекономічних показників, проведемо групування регіонів України за рівнем розвитку їх економіки та оцінку диференціації їх економічного зростання.

Згідно з цим методом розраховується результуючий показник фінансово-економічної діяльності регіону, який і буде використовуватися як база для розрахунку фінансового потенціалу [9]. На рівні держави таким показником є ВВП, а на регіональному рівні узагальнюючим показником, який характеризує рівень розвитку економіки регіону є валовий регіональний продукт (ВРП). Валовий регіональний продукт у ринкових цінах визначається як сума валової доданої вартості усіх видів економічної діяльності, включаючи чисті податки на продукти [3].

Зміни обсягу валового регіонального продукту та питомої ваги регіону в економіці України протягом 2008-2012 років відображали наступні тенденції (табл. 1):

– по-перше, у всіх областях України спостерігався загальний ріст ВРП протягом всього періоду, окрім кризового 2009 року, в межах якого найвищий спад відбувся і промислових та промислово-аграрних регіонах;

– по-друге, протягом останніх років центральні і західні регіони України мали вищий обсяг річного приросту валового регіонального продукту ніж східні області. Лідером за цим показником у 2012 році був м. Київ, обсяг річного приросту якого складав 52 млрд. грн. Київська, Львівська, Івано-Франківська області мали у 2012 році значно вищі показники обсягів річного приросту ВРП, а ніж Донецька, Запорізька та Луганська області. Якщо поррахувати загальний обсяг ВРП центральних та західних областей (у 2012 році – 727,9 млрд. грн. (49,9 %)) і порівняти з обсягом ВРП східних та південних областей (у 2012 році – 731,1 млрд. грн. (50,1 %)), то побачимо приблизно однакові за обсягом економіки з незначною перевагою південно-східних областей. Внаслідок таких тенденцій можна спростувати хибне твердження про східні регіони донори.

Таблиця 1
Зміна обсягу валового регіонального продукту та питомої ваги регіонів України в 2008-2012 рр.

Регіони	Валовий регіональний продукт (млн. грн.)					Питома вага регіону, %				
	2008	2009	2010	2011	2012 ¹	2008	2009	2010	2011	2012 ¹
Україна	948056	913345	1082569	1302079	1459096	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Автономна Республіка Крим	27365	27396	32426	38220	44536	2,9	3,0	3,0	2,9	3,0
Вінницька	20094	20104	23589	29099	33024	2,1	2,2	2,2	2,2	2,3
Волинська	12784	12225	14429	17637	20005	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4
Дніпропетровська	104687	93331	116136	140020	147970	11,0	10,2	10,7	10,8	10,1
Донецька	117646	103739	128986	161021	170775	12,4	11,4	11,9	12,4	11,7
Житомирська	15008	14731	18743	21928	24849	1,6	1,6	1,6	1,7	1,7
Закарпатська	13208	12542	15299	18054	21404	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5
Запорізька	42445	37446	42736	49525	54828	4,5	4,1	3,9	3,8	3,8
Івано-Франківська	17883	17241	20446	26752	32286	1,9	1,9	1,9	2,1	2,2
Київська	35687	37548	44953	59154	69663	3,8	4,1	4,2	4,5	4,8
Кіровоградська	13961	13389	15749	20041	22056	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Луганська	42985	38451	45541	57202	58767	4,5	4,2	4,2	4,4	4,0
Львівська	35534	35955	41655	52103	61962	3,7	3,9	3,8	4,0	4,2
Миколаївська	19410	20336	24055	27633	29205	2,0	2,2	2,2	2,1	2,0
Одеська	46994	48647	53878	61499	64743	5,0	5,3	5,0	4,7	4,4
Полтавська	34118	33629	44291	52252	56580	3,6	3,7	4,1	4,0	3,9
Рівненська	14074	13469	15882	19302	21795	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Сумська	16210	16060	18333	22907	24933	1,7	1,8	1,7	1,8	1,7
Тернопільська	10618	11173	12726	16294	17957	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2
Харківська	59389	58923	65293	76866	82223	6,3	6,5	6,0	5,9	5,6
Херсонська	13174	13436	15649	18448	19357	1,4	1,5	1,4	1,4	1,4
Хмельницька	16061	15758	18096	22843	26237	1,7	1,7	1,7	1,8	1,8
Черкаська	19101	18707	22354	27012	31265	2,0	2,0	2,1	2,1	2,1
Чернівецька	8833	8484	9892	11969	13166	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Чернігівська	14918	14636	17008	21165	23934	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
м. Київ	169564	169537	196639	223774	275685	17,9	18,6	18,2	17,2	18,9
м. Севастополь	6305	6452	7785	9359	9891	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8

¹ Розрахунки здійснено відповідно до «Методологічних положень оновленої версії системи національних рахунків 2008 року» (Наказ Держстату України від 17.12.2013 №398).

Побудовано автором: на основі джерела [5]

Більш того, економіка західних та центральних регіонів розвивається динамічніше, ніж економіка південних та східних регіонів. З 1995 року західні та центральні регіони додали до свого валового регіонального продукту 60,7 %, в той час коли південно-східні лише 35,2 % [2].

– по-третє, вище зазначена динаміка підтверджується змінами показника питомої ваги регіону в економіці України. Якщо в кризовому 2009 році відбувалось зменшення цього показника переважно у південно-східних промислових регіонах, в 2012 році такі області як: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Харківська не досягнули значення докризового 2008 року, тоді, як деякі центральні та західні області значно перевищили цей показник у порівнянні з докризовим періодом.

Провівши групування регіонів України за питомою вагою валового регіонального продукту у 2008 та 2012 роках, згідно якого регіони першої групи складають 41,3 % ВВП країни і лише 27,1 % ВВП – регіони п'ятої та четвертої груп, які містять 17 областей України (табл. 2). Донецька область протягом досліджуваного періоду знаходилась в першій групі і мала достатній фінансовий потенціал, який забезпечував її сталий економічний розвиток, аналогічна ситуація була характерна більшості промислових областей, які входили до другої та третьої групи. На сьогодні, внаслідок економічного спаду промислового виробництва, військових дій у східних регіонах ситуація значно погіршується. Ці області втрачають свій фінансовий потенціал, а як наслідок не забезпечують достатній економічний розвиток. Ще у 2012 році втратила свої позиції і Харківська область перемістившись з другої до третьої групи.

Таблиця 2

Групування регіонів України за питомою вагою валового регіонального продукту у 2008 та 2012 роках

Назва групи	Показники питомої ваги, %	Регіони України, що входили у групи в 2008 році	Регіони України, що входили у групи в 2012 році
Перша група	8,5-11 і більше	Дніпропетровська обл. Донецька обл. м. Київ	Дніпропетровська обл. Донецька обл. м. Київ
Друга група	5,9-8,4	Харківська обл.	–
Третя група	3,3-5,8	Запорізька обл. Полтавська обл. Одеська обл. Львівська обл. Луганська обл. Київська обл.	Запорізька обл. Полтавська обл. Одеська обл. Львівська обл. Луганська обл. Київська обл. Харківська обл.
Четверта група	1,6-3,2	Автономна Республіка Крим Вінницька обл. Житомирська обл. Івано-Франківська обл. Миколаївська обл. Сумська обл. Хмельницька обл. Черкаська обл. Чернігівська обл.	Автономна Республіка Крим Вінницька обл. Житомирська обл. Івано-Франківська обл. Миколаївська обл. Сумська обл. Хмельницька обл. Черкаська обл. Чернігівська обл.
П'ята група	0,5-1,5	Волинська обл. Закарпатська обл. Кіровоградська обл. Рівненська обл. Тернопільська обл. Херсонська обл. Чернівецька обл. м. Севастополь	Волинська обл. Закарпатська обл. Кіровоградська обл. Рівненська обл. Тернопільська обл. Херсонська обл. Чернівецька обл. м. Севастополь

Побудовано автором: на основі джерела [5].

Характеризуючи зміну місця регіону за обсягом валового регіонального продукту, вказуємо на те, що регіони які мають більший обсяг ВРП, мають кращу рейтингову позицію за рівнем економічного розвитку регіону (табл. 3).

Таблиця 3

Зміна місця регіону України за обсягом валового регіонального продукту протягом 2008-2012 рр.

Регіони	Місце регіону за обсягом валового регіонального продукту					Регіони	Місце регіону за обсягом валового регіонального продукту				
	Роки						Роки				
	2008	2009	2010	2011	2012 ¹		2008	2009	2010	2011	2012 ¹
Автономна Республіка Крим	11	11	11	11	11	Одеська	5	5	5	5	6
Вінницька	12	13	13	12	12	Полтавська	10	10	8	8	9
Волинська	24	24	24	24	23	Рівненська	20	20	20	21	21
Дніпропетровська	3	3	3	3	3	Сумська	16	16	17	16	17
Донецька	2	2	2	2	2	Тернопільська	25	25	25	25	25
Житомирська	18	18	16	18	18	Харківська	4	4	4	4	4
Закарпатська	22	23	23	23	22	Херсонська	23	21	22	22	24
Запорізька	7	8	9	10	10	Хмельницька	17	17	18	17	16
Івано-Франківська	15	15	15	15	13	Черкаська	14	14	14	14	14
Київська	8	7	7	6	5	Чернівецька	26	26	26	26	26
Кіровоградська	21	22	21	20	20	Чернігівська	19	19	19	19	19
Луганська	6	6	6	7	8	м. Київ	1	1	1	1	1
Львівська	9	9	10	9	7	м. Севастополь	27	27	27	27	27
Миколаївська	13	12	12	13	15						

¹ Розрахунки здійснено відповідно до «Методологічних положень оновленої версії системи національних рахунків 2008 року» (Наказ Держстату України від 17.12.2013 №398).

Побудовано автором: на основі джерела [5]

Саме фінансовий потенціал цих регіонів оцінений за методикою макроекономічних показників – ВРП є фінансовою основою їх економічного розвитку. Так, внаслідок економічного росту економік Київської, Львівської, Івано-Франківської областей, їх місця за обсягами валового регіонального продукту за період 2008-2012 рр. підвищились на 2-3 позиції вище, а внаслідок економічного спаду виробництва промислових регіонів: Луганської, Запорізької, Миколаївської областей, їх місця протилежним чином понизились на 2-3 позиції нижче.

Підтверджуючи тезу про важливість формування фінансового потенціалу у забезпеченні стабільного фінансового стану регіону, ми використаємо метод визначення диференціації економічного зростання регіонів України. Для визначення диференціації економічного зростання регіонів використовують коефіцієнт диференціації, який показує співвідношення між максимальним та мінімальним значенням валового регіонального продукту на одну особу для регіонів України:

$$Kdf = \frac{ВРП_{\max}}{ВРП_{\min}} \quad (1.1)$$

Провівши розрахунки динаміки коефіцієнта диференціації регіонів України за 2008-2012 рр., що відображено у таблиці 4, спостерігаємо, що цей показник протягом досліджуваного періоду сягав більше 3, за виключенням кризового 2009 року, а з врахуванням м. Києва у розрахунках, коефіцієнт диференціації регіонів становив більше 6, в 2012 році – 6,71. Тобто, між регіонами України в середньому, без врахування м. Києва диференціація їх економічного розвитку відображає трьохразове перевищення максимального значення щодо мінімального значення валового регіонального продукту на одну особу.

Таблиця 4
Динаміка коефіцієнта диференціації регіонів України за 2008-2012 рр.

Показник	Роки					Абсолютна зміна (-,+)			
	2008	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Коефіцієнт диференціації регіонів України (без врахування ВРП на душу населення м. Київ)	3,19	2,96	3,17	3,18	3,07	-0,23	0,21	0,01	-0,11
Коефіцієнт диференціації регіонів України (з врахуванням ВРП на душу населення м. Київ)	6,36	6,51	6,43	6,03	6,71	0,15	-0,08	-0,40	0,68

Побудовано автором: на основі статистичних даних Держстату України за 2008-2012 рр. [5].

Значні диспропорції у сформованому фінансовому потенціалі регіонів України який виражається в обсягах валового регіонального продукту, призводить до їх нерівномірного економічного розвитку. Так, три регіони України: м. Київ, Донецька та Дніпропетровська області, в 2012 році, містили 41,3 %, а вісім регіонів, мали цей показник в межах від 0,5-1,5 %.

За умови відсутності офіційної статистичної інформації валового регіонального продукту по регіонах України за 2013 р. та три квартали 2014 року (без врахування тимчасово окупованої території АРК і м. Севастополя), ми використаємо динаміку зміни основних макроекономічних показників протягом цього періоду і проаналізуємо економічну ситуацію в регіонах України (табл. 5).

Зменшення обсягу промислової продукції протягом 2013 року та двох кварталів 2014 року в Україні відбулося внаслідок економічного спаду промислового виробництва насамперед у її індустріальних регіонах, а також тимчасової втрати значного потенціалу АРК та м. Севастополя.

Так, для прикладу, металургійні регіони України за підсумками січня-жовтня 2014 року наростили збитків (негативний фінансовий результат до оподаткування) порівняно із січнем-жовтнем 2013 року на 48 %, або на 4,7 мільярда гривень – до 14,5 мільярдів [4]. Скорочення капітальних інвестицій за січень-жовтень 2014 року вдвічі у порівнянні з попереднім 2013 роком відбулося внаслідок політичної нестабільності в Україні та військової агресії. У промовах Кабінету Міністрів України неодноразово було озвучено, що загальні фінансові збитки від анексії АРК та військової агресії східних областей склали більше десятків мільярдів гривень. Значно скорочується обсяг експорту товарів та послуг, що також призводить до фінансових втрат експортно-орієнтованих галузей в різних регіонах України.

Таким чином, можна однозначно стверджувати, що на сьогоднішній день ми будемо спостерігати ще більше поглиблення диференціації розвитку регіонів України. Тому, найважливішим питанням органів місцевого самоврядування повинно бути регулювання диспропорцій у розвитку регіонів України. Розробка тактичних програм стабілізації розвитку економіки для регіонів, які найбільше потерпають від

військової агресії та промислового спаду виробництва повинна бути першоосною у розробці їх соціально-економічних програм на наступні бюджетні періоди.

Таблиця 5
*Динаміка основних макроекономічних показників України за січень-грудень 2013 р.
та січень-вересень 2014 р.*

Показники	2013 р.		січень-вересень 2014 р.	
	млрд. грн.	зміна обсягу, %	млрд. грн.	зміна обсягу, %
Реальний ВВП України:				
I квартал	301,6	-1,1		
II квартал	351,9	-1,3	315,5	-1,2
III квартал	392,6	-1,3	372,8	-4,6
IV квартал	397,9	3,7		
	зміна обсягу, %		зміна обсягу, %	
Обсяг промислової продукції		-4,7		-9,4
Валова продукція сільського господарства		+13,7		+7,5
Капітальні інвестиції		-12,3		-23,0
Експорт товарів та послуг		-8,6		-9,1

Побудовано автором: на основі статистичних даних Держстату України за 2013-2014 рр. [7, 8].

Основні положення цих тактичних програм повинні міститись у стратегічних програмах розвитку регіонів України, які розробляють сьогодні органи місцевого самоврядування у контексті загальнодержавної програми розвитку економіки України «Стратегія 2020».

Висновки. На основі проведеного дослідження, можна стверджувати, що фінансовий потенціал регіону є основою його економічного розвитку. Так, використовуючи зазначений метод макроекономічної оцінки, нами було визначено основні тенденції у розвитку регіонів України. Згідно методу групування та оцінки коефіцієнту диференціації економічного розвитку регіонів, доведено, що для України характерна значна диспропорція розвитку її регіонів, за наявності біля 10 областей з досить низьким фінансовим потенціалом. Саме, тому першочерговими положеннями у розробці регіональних програм та регіональної політики, повинні бути стабілізуючі заходи економічного розвитку цих регіонів. А також сприяння проведенню усіх державних реформ на регіональному рівні, які забезпечать ефективне використання як наявних так і потенційних фінансових ресурсів, організаційних та управлінських складових фінансового потенціалу регіонів України.

Література:

1. Борнос В. Г. Методологічні засади управління фінансовим потенціалом території: монографія / В. Г. Борнос. – Суми: Сумський державний університет, 2011. – 310 с.
2. Валовий регіональний продукт українських областей в 2012 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.sumynews.com/news-and-ideas/economy/6760>
3. Валовий регіональний продукт. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.zt.ukrstat.gov.ua/StatInfo/Poiasn/nacroasn.htm>
4. Збитки української металургії зросли майже на 50%. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://newseek.org/articles/2939/479ерство>
5. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів України за 2012 рік. – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Департамент регіональної політики. – К., 2013. – с. 162
6. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи : монографія [Текст] / П. В. Мельник, Л. Л. Тарангул, З. С. Варналій [та ін.]; за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання України, 2008. – 190 с.
7. Соціально-економічний розвиток України за січень-грудень 2013 р. – Державна служба статистики України. – К., 2013. – 31 с.
8. Соціально-економічний розвиток України за січень-жовтень 2014 р. (без урахування тимчасово окупованої території АРК і м. Севастополя) – Державна служба статистики України. – К., 2014. – 29 с.
9. Фінансовий потенціал регіону: економічна суть та структура [Текст] / М. А. Козоріз, Г. В. Возняк // Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. – 2011. – Випуск 8(29), Ч. 3. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/En_oif/2011_8_3/7.pdf
10. Шумська С. С. Фінансовий потенціал України: методологія визначення та оцінки / С. С. Шумська // Фінанси України. – 2007. – № 5. – С. 55–64.